

Hai cu mine la tăuaș.
 -Eu la tăuaș
 nu m-oi duce,
 Că tată-to și mă-ta
 De-ar ști
 Bine de mine n-a fi.
 Numai că el ș-o plecat
 Cu murguțul copăcind
 Din ochi negri lăcrimând
 Și la tăuaș o sosit,
 De pe murg s-o coborât,
 În tăuaș s-o svârît
 Drăguța și o găsit.
 Murgu-acasă o pornit.
 Când la poartă o sosit
 El așa o rânchezat
 Curtișle s-o cutremurat
 Domnii-iară-o ieșit
 Și pe murg l-o întreat:
 -Hei, tu murguțul meu,
 Unde-ți este domnul tău?
 -Domnul meu
 în tău s-o svârît
 Drăguța și o găsit.

El atunci o poruncit:
 Că dumneata să strângi
 Nouă țări, nouă orașe
 Ca tăuțul să-l stârpească
 Pe noi să ne găsească.

22

Hoțul și mama lui

Pe cel deal îndelungat
 Mere-un car înferecat,
 De car un voinic legat.
 Înapoia carului
 Mama voinicului.
 Mă-sa din gură grăia:
 -Cărăuș, cărauș mare,
 Nu mâna caru-așa tare,
 Mânați caru-ncetișor
 Că esta-i al meu fecior.
 El din gură-o cuvântat:
 -Cărăuș, cărauș mare,
 Mână carul cât de tare
 Că-i dușmanca de mama.
 Când eram eu mai micuț
 Mă mâna pe la vecini.

Colecția ANNA HOCZOPÁN

Datini de Crăciun și de Anul Nou la românii din Ungaria

Identitatea, în diversitatea comunităților românești din afara granițelor țării, se recompune din ansamblul elementelor de mentalitate proprii fiecărei secvențe de românitate în parte. Un aspect interesant pentru identitatea sărbătorească a românilor din Ungaria este colindatul. Practici ale colindatului, așa cum sunt cele din Cenadul Românesc, credem că sunt semnificative.

Cenădenii practică încă un vechi obicei, anume **măturatul Crăciunului**. Date despre acest obicei am obținut de la Elena Balogh care ne-a povestit că, și reproducem în propria-i expresie: *la ajunul Crăciunului gazda casei a adus paie în casă și le-a împrăștiat în cameră. Sub masă a pus fân, cucuruz și grâu*. Când a ajuns înăuntru cu paiele a zis: „*Bună seara lui Crăciun, /Că-i mai bună a lui Ajun, /Că-i cu miei și cu porcei...*” și a aruncat patru nuci în fiecare colț al casei, și și-a făcut cruce. Așa s-a început sărbătoarea Crăciunului. Paiele simbolizau grajdul oilor, unde s-a născut Isus Cristos. Cerealele (porumbul, grâul etc) *pentru aceea le-a adus în casă ca anul viitor să aibă gazda roade bogate*.

Important pentru această structură mentală, după cum ne-a relatat E. Balogh, este ce se întâmplă a doua zi. În noaptea zilei a doua de Crăciun, **gazda mătură Crăciunul**: paie ce au fost aduse în casă, gazda le ducea și le așeza sub animalele de pe lângă casă. Unde erau fete mari, acolo mergeau feciorii cu muzicanții să măture sau să vadă dacă a fost măturat Crăciunul. Se făcea joc, cânt și mare veselie.

Dacă se întâmpla ca la vreo fată să nu fie măturat Crăciunul, fapt semnificativ pentru caracterul inițiativ și de trecere al ritului, până la venirea feciorilor, se spunea că fata aceea nu se va mărita prea curând. În cazul în care feciorii constatau hărnicia fetelor, adică găseau Crăciunul măturat, aduceau ei înșiși paie și apoi le măturau.

Ceea ce rămânea după Cina din Ajun de Crăciun trebuia să fie scuturat de către gazdă la găini. Interesant, pentru această structură mentală, pentru ideea de fertilitate, este faptul că gazda trebuia să se *închine la cocoș spunând: Doamne ajută să-i deie pui mulți*.

Măturatul Crăciunului era una dintre secvențele sărbătorii.

La românii din Ungaria, ca la românii de pretutindeni, un simbol important erau crengile de brad împodobite de Crăciun cu podoabe confecționate în casă. Schimbări în structura momentului ritual se pot constata în felul în care se colinda. Cineva din familie se îmbrăca cu o șubă, trăgea o căciulă până peste ochi și spunea colindul: *Moș Crăciun, tu ești bun, /Ne aduci mere și nuci, /Și bomboane dulci*. Abia după ce s-a spus acest colind puteau fi admirate crengile de brad împodobite și

puteau fi gustate podoabele arborelui, fructele și bomboanele.

În prima zi de Crăciun, înainte de masă, în satele românilor din Ungaria, se mergea la biserică. După prânz, se mergea la joc.

Cu mulți ani în urmă, se obișnuia ca, în ajun de Crăciun, înainte de masă, să se meargă cu Steaua. Astăzi acest obicei este uitat și părăsit.

În vremuri nu foarte îndepărtate se colinda și la Anul Nou. În ajunul Anului Nou se mergea la slujba religioasă, după care bărbații mai în vârstă jucau cărți până în zori. Banii căzuți sub masă erau ai gazdei. Feciorii, în cete, umblau să fure *căputu* de la casele unde locuiau fete de măritat. Ritualul își găsea explicația în faptul că se dorea ca *poarta să fie deschisă tot anul ce vine, iar gazda casei să coate tot timpul anului*.

În ajun, femeile fac *cesnița*, o plăcintă din mai multe pături de aluat, (uneori chiar și de 60 de pături), foarte subțiri, între care se puneau nuci măcinate, strugurei și un ban de metal. *Cesnița* se cocea pe jarul din cuptor și se împărțea în ziua de Anul Nou între membrii familiei. Prima bucată tăiată se punea deoparte pentru musafiri. Acela care, dintre membrii familiei, găsea banul, era *norocu pe anul acela*. Banul prezicea recolta anului: dacă pe ban era lipit mult aluat, recolta urma să fie bogată, grânelor să fie mănoase. Dacă pe monedă era puțin aluat, însemna că vor fi multe nuci și, dacă erau lipite multe stafide, mulți strugurei, va fi recoltă bogată de struguri, vor fi vii cu rod mult.

De Anul Nou existau și o serie de interdicții. Nu era bine să dai sau să primești. Nu era bine să ai datorii. Femeile, dacă pica mătura de Anul Nou, nu aveau voie să o ridice, pentru că, dacă o ridicau, urmau să măture tot anul. Tot astfel, fetele, nu aveau voie să zăbovească, trebuiau să lucreze în noaptea de Anul Nou. Trebuiau să spele, să măture, pentru ca tot anul să fie sârguincioase, să aibă spor la tot ce întreprind. Dacă primul vizitator era femeie, aceasta aducea nenoroc, dacă era bărbat, vizitatorul aducea noroc.

Și tot de Anul Nou, băieții umblau cu sorcova și erau așteptați la toate casele. Intrau în curte, unde rosteau următoarea urare: *Sorcova, vesela, /Să trăiți, să-mbătrâniți, /Ca un fir detrandafir, La mulți ani!*

În după amiaza zilei de Anul Nou se mergea la joc. Când se vedeau, românii își urau: *An nou fericit! /La mulți ani să trăiți !*

În prima zi a noului an, dacă era cu puțință, în familiile cenădene românești se fierbea întotdeauna fasole. Fasolea se gătea în credința ca în anul viitor aceasta va determina câștigul de bani mulți. Gospodinele, după ce fierbeau fasolea, scoteau boabe într-un polonic și le presărau în bucătărie, tot pentru a asigura prosperitatea în noul an, al siguranței financiare a familiei. În zeama de fasole se fierbea și carne afumată de porc, în mod obișnuit, șuncă. Spre deosebire de carnea de pasăre, carnea de porc însemna noroc.

Secvențele de mentalitate de Anul Nou își găseau prelungirea în cele ce priveau obiceiurile de Bobotează.

De Bobotează, se făcea sfințirea caselor. La acest ceremonial era nelipsită legătura de busuioc. Cu această legătură, preotul sfințea casa, toate încăperile și toate spațiile din cuprinsul proprietății. Dacă gazdele socoteau că legătura de busuioc e cam roasă, găseau prilejul să aducă un

Furam puice și găini
Și le băgam sub covată
Și juram cu casa toată
Că n-am furat niciodată.
Când am fost de zece ani
Furam vaci cu viței mici
Din gură
de la prunci mici.
Când eram
de treisprezece,
Eu știam Dunărea trece.
Eu tot numai mi-am furat
Trei cai
De la trei crai
Și-aceia m-o pus aici.
Mă-sa-o prins a cuvânta:
Și din gură-l blestema:
-Ioane, dragul mamii,
De-ar da
Domnul Dumnezeu
Când în pădure-i intra
'Naintea ta să-ți iasă
Un laurel, balaurel,
Cu capul cât un ciuber,
Cu ochii cât un talger
Pe tine să te mânânce.
Când în pădure-o intrat
Înainte i-o ieșit
Un laurel, balaurel,
Cu capul cât un ciuber,
Cu ochii cât un talger
Și din gură-o cuvântat:
-Voinicele, voinicele,
Voinicele, stai în loc,
Mie mă-ta mi te-o dat
De mine să fii mâncat
Zis-o Ionu către el:
-Îngăduie-mi atâta
Să bag mâna-n buzunar
Să scot cremene
și-amnar,
S-aprind munții și brazii
Că pe-acolo mi-s frații.
El din gură-o cuvântat:
-Lasă munții și brazii,
Că pe munți, sub brădurei
Totu-i câte-un pui
de-ai mei
Și na zile de la mine
Să trăiești,
voinice,-n lume.

**Texte traduse în limba
engleză (o versiune
literară și una textuală)
de Drd. RALUCA
VIDA, din volumul în
pregătire *Poezii
populare din județul
Maramureș, aflat în
pregătire la Ed.
Ethnologica,
C.J.C.P.C.T.MM***

**Selecția textelor
NICOLAE SCHEIANU**

23

Mândră floare-i norocu
Nu răsare în tot locu
Și nu-l are tot omu.
Ci răsare lângă vale
Cine-l află, bine-i pare.
Și răsare lângă tău
Cine-l pierde-i pare rău
Pe cum l-am pierdut
și eu.

23A

*Luck is a flower full of
grace
It doesn't grow in every
place
Near the valley does it
grow
Not to everyone will it
show
Yet the slough it can em-
brace.
If you find it you'll be
glad
If you lose it you 'll be
sad
I lost it and I feel bad.*

23B

buchet nou. Din noul buchet, fata mare din casă rupea pe furiș o crenguță și o băga în sân, ca să-i fie cu noroc. Firește că această practică avea menirea să-i aducă fetei noroc mai ales în dragoste. În seara zilei de Bobotează aveau loc *sfințirile vesele*, un joc la care participau de obicei tinerii și mai cu seamă flăcăii. Aceștia se îmbrăcau în straie de preot, de diac și de crâsnici și mergeau la casele unde știau că locuiau fete de măritat. Unul dintre feciori, îmbrăcat ca diac, ducea crucea, altul clopoțelul, iar cel care mergea la urmă avea subsoară un sac desfumat. În seara respectivă, fetele și femeile stăteau de vorbă, iar bărbații jucau cărți. În această atmosferă liniștită veneau și băteau la poartă feciorii poznași iar fetele strigau, chipurile, mirate: *Vai, a venit popa să ne sfințească casa. Elena Balogh ne-a povestit că sfințirea veselă era atât de autentică, încât bunicul ei a mai și sărutat crucea, așa de frumos era îmbrăcat popa și așa de mândru cântau diecii. Toată lumea a crezut că e cu adevărat preotul. Numai atunci și-au dat seama cei ai casei că e vorba de o poznă când feciorul cu sacul a băgat tot ce-i cădea în mână, chiar și mâța a băgat-o în sacul desfumat și fetele au strigat: Vai că ne duce și mâța.*

Ansamblul obiceiurilor la care ne-am oprit îi caracterizează pe cenădeni, dar se regăsesc în mare parte și în celelalte localități românești din Ungaria. Secvențele de mentalitate la care ne-am referit recompun mentalitatea românească și o surprind în etapa ei de schimbare.